

Hugo S c h w e n d e n w e i n. Das neue Kirchenrecht. Gesamtdarstellung. Graz-Wien-Köln 1983 ss. 638

Zasoby biblioteczne Zakładu Prawa Kanonicznego KUL wzbogacił w 1986 r. kolejny dar Instytutu Prawa Kanonicznego Uniwersytetu w Monachium. Jest nim komentarz do promulgowanego 25 I 1983 r. Kodeksu Prawa Kanonicznego, który już w czerwcu tegoż roku ukazał się w Austrii, jako pierwszy w obszarze języka niemieckiego. Jego autorem jest znany i ceniony profesor prawa kanonicznego na uniwersytecie w Grazu. Stałe zainteresowanie problemami współczesnej kanonistyki, wnikliwa analiza naukowa ukazujących się kolejno schematów nowego Kodeksu, przygotowywanie z ramienia Austriackiej Konferencji Episkopatu krytycznych wniosków dla utworzonej 28 III 1963 r. Komisji do Spraw Reformy Kodeksu Prawa Kanonicznego umożliwiły Schwendenweinowi opublikowanie niemal tuż po promulgacji Kodeksu komentarza do niego.

Na recenzowaną książkę składają się: spis rzeczy, wykaz skrótów, przedmowa, uwagi wstępne, łacińsko-niemiecki tekst konstytucji apostoelskiej "Sacrae disciplinae leges", komentarz do wszystkich ksiąg Kodeksu, przypisy oraz indeks rzeczowy.

Nowa redakcja prawa kościelnego, stwierdza autor we wstępie, wymaga nowego podręcznika, w aspekcie informacyjnym szczególnie potrzebnego wszystkim pracującym w Kościele, duszpasterzom i studentom, a także pogłębionej refleksji naukowej. Samo przetłumaczenie Kodeksu jest niewystarczające. Względy duszpasterskie skłoniły autora do szerszego omówienia zagadnień praktycznych, związanych ze stosowaniem prawa kanonicznego na co dzień. Trzeba przyznać, iż konsekwentna realizacja tego zamierzenia jest dostrzegalna w całym dziele.

Obszerny wstęp do komentarza /s. 25-59/ poświęca autor omówieniu, oczywiście w dużym skrócie, podstawowych problemów współczesnej kanonistyki oraz jej odniesień do formalnoprawnych stosunków między Kościołem a państwem, ze szczególnym uwzględnieniem prawa wyznaniowego RFN, NRD, Austrii oraz Szwajcarii. Spośród problemów ogólnych autor przedsta-

wia m.in. takie, jak: Kościół i prawo, teologiczne i filozoficzno-społeczne podstawy prawa kościelnego, elementy strukturalne Kościoła, krótki zarys historii prawa kościelnego /literatura i źródła/, prace nad redakcją obecnego Kodeksu i jego systematyka. Ukazanie tej problematyki wydaje się cenne i konieczne, albowiem tworzy ono właściwy kontekst wykładni norm obowiązującego Kodeksu.

Istotną część recenzowanej książki stanowi naturalnie komentarz do poszczególnych ksiąg Kodeksu. Autor dokonuje ich interpretacji według jednolitej metody, opierając się w zasadzie na systematyce przyjętej w Kodeksie /niekiedy tylko przyjmuje podział zastosowany w Schemacie z 1980 r., np. s. 215-218/. Wprowadza też własne, dodatkowe podziały, mające czytelnikowi ułatwić zapoznanie się z treścią interpretowanej normy. W tekście głównym stosuje Schwendenwein z reguły metodę analityczną, a nawet tylko opisową, dość skrupulatnie trzymając się tekstu kanonów. Niekiedy wręcz odnosi się wrażenie, iż autor ogranicza się do ich werbalnego tłumaczenia. Metoda taka po części nie dziwi, jeżeli uwzględnimy fakt, iż jest to - jak wspomniano wyżej - pierwszy komentarz w języku niemieckim, opublikowany w kilka miesięcy po promulgacji Kodeksu, kiedy cenna była każda forma uprzyśtępnienia jego treści szerszemu gronu czytelników, zwłaszcza duszpasterzom i studentom. Stwierdzenie to jest wszakże tylko częściowo słuszne. Dokładniejsza lektura komentarza pozwala bowiem zauważyć, że autor, gdy wymaga tego kanonu, podaje zwięzłe, ale rzeczowe jego wyjaśnienie, nie stroniąc od uwag krytycznych. Umieszczenie przypisów na końcu dzieła nie ułatwia korzystania z nich. A właściwie dopiero one, łącznie z tekstem głównym, stanowią logicznie zawartą całość, umożliwiając lepsze poznanie treści normy, jej "stawanie się" na kolejnych etapach prac legislacyjnych, jak również jej ocenę przez współczesną kanonistykę. Autor wykazuje przy tym dobrą orientację w aktualnych tendencjach tematycznych tejże, czego dowodzi przytoczona literatura, której wybór, chociaż ograniczony ze względu na objętość dzieła i jego rodzaj, jest niezwykle trafny i zróżnicowany. Większość stanowią wprawdzie opracowania w języku niemieckim, ale nie brak również odsyłaczy do literatury kanonistycznej hiszpańskiej, włoskiej, angielskiej, a nawet polskiej /np. s. 525 przyp. 11, s. 529 przyp. 56/.

Pod względem treściowym komentarz Schwendenweina dobrze zapoznaje czytelnika z obowiązującym prawem Kościoła. Ten aspekt informacyjny wydaje się mieć znaczenie pierwszorzędne. Ze względu bowiem na czas jego redagowania i opublikowania trudno oczekiwać wnikliwszej i wszechstronniejszej interpretacji poszczególnych norm, zwłaszcza zaś problemów trudnych i spornych. Nie znaczy to bynajmniej, iż autor wcale ich nie dostrzega lub nie podejmuje próby ich zasygnalizowania czy rozwiązania. Przykładowo można wymienić chociażby następujące: Dokonując wykładni kan. 205 o pełnej wspólności Kościoła katolickiego autor ustosunkowuje się do ważkiego i aktualnego na terenie Austrii i RFN problemu wystąpienia z Kościoła /s. 544 przyp. 11/ i proponuje własne jego rozwiązanie, zwłaszcza w odniesieniu do skutków prawnych w zakresie wewnątrzkościelnym /nie sądzi, aby w każdym wypadku można było mówić o apostazji lub schizmie/. W kontekście kan. 205 wskazuje on również na ścisłe powiązania między "communio eucharistica" i "communio plena Ecclesiae" /s. 544 przyp. 11/. Interesujące są również uwagi autora na temat współczesnego rozumienia nauki o stanach w Kościele /s. 126-127 i s. 545 przyp. 18 i 20/. Podkreśla on, iż w kanonistyce spotykamy się obecnie i z taką koncepcją, według której do "stanu świeckiego" zalicza się jedynie wiernych nie będących ani duchownymi, ani członkami instytutów życia konsekrowanego czy stowarzyszeń życia apostołskiego /por. E. Corecco. I laici nel nuovo Codice di Diritto Canonico. W: Sussidi per il corso di diritto canonico. Milano 1984 s. 223-247/. Trudno natomiast zgodzić się ze Schwendenweinem, gdy na określenie władzy przysługującej wszystkim przełożonym instytutów życia konsekrowanego używa nadal tradycyjnego terminu "potestas dominativa" /s. 259/. Z dyskusji w gronie konsultorów nad treścią obecnego kan. 596 wolno bowiem wnioskować, że termin ten został opuszczony celowo /"termine ormai superato" - stwierdza wprost jeden z konsultorów: "Communicationes". Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo 11:1979 s. 306/. W ogóle wydaje się, iż tzw. prawo zakonne autor potraktował dość pobieżnie. Interesujący się problematyką ekumeniczną zwykli szukać, m.in. u kanonistów niemieckich czy austriackich, głębszego i boszerniejszego jej omówienia. Tego oczekiwania recenzowany komentarz, niestety, nie spełnia. Kwestia "communicatio in sacris" została po-

traktowana bardzo schematycznie i ogranicza się do przedstawienia treści kan. 844 /s. 320/, zaś w przypisach /s. 584 przyp. 7 i 8/ autor wspomina zaledwie o interkomunii i intercelebracji, bliżej nie wyjaśniając tego niezmiernie aktualnego w dialogu ekumenicznym zagadnienia. Korzystniej wypada natomiast ocena komentarza do prawa małżeńskiego. Zarówno w tekście głównym, jak i w przypisach autor interpretuje normy obecnego Kodeksu w kontekście nauki Vaticanum II oraz współczesnej kanonistyki, wskazując na teoretyczne i praktyczne problemy, jakie niezmiennie rodzi ten ważny dział prawa. I tak np. sygnalizuje nowe zainteresowanie się kanonistów problematyką małżeństwa: umowy i sakramentu /s. 588 przyp. 5/, kapłana jako szafarza sakramentu małżeństwa /s. 590 przyp. 22/, podaje kanoniczne przyczyny udzielania dyspens od przeszkód małżeńskich zauważając, iż wskutek zmienionych warunków życia konieczna jest ich modyfikacja /s. 595 przyp. 103/, szerzej omawia zagadnienia zgody małżeńskiej i jej wad /s. 373-392/, odsyłając do wypowiedzi kanonistów i wyroków Roty Rzymskiej w sprawach wciąż dyskusyjnych czy nowych /np. właściwe rozumienie kan. 1095, 2° i 3° - s. 381-382 i s. 597 przyp. 123-130/. W tym przedmiocie niezupełnie można się zgodzić z opinią autora o wiedzy koniecznej /s. 382 i s. 598 przy. 131-137/, nie uwzględniającej relacji kan. 1096 do kan. 1095 ani do kan. 1099 /por. B. W. Zubert. Wiedza konieczna a zgoda na małżeństwo sakramentalne. "Prawo Kanoniczne" 29:1986 nr 3-4 s. 240-243/.

Wymienione wyżej przykładowo kwestie dowodzą, iż Schwendenwein nie ogranicza się w swoim komentarzu do zwykłego opisu treści nowego Kodeksu, ale podejmuje jego interpretację w nurcie współczesnej myśli kanonistycznej. W jednotomowym dziele trudno natomiast oczekiwać obszernych rozważań poszczególnych kwestii. Nie było to zresztą głównym zamierzeniem autora, gdyż inne motywy powodowały nim przy tak rychłej publikacji komentarza. W sumie jest to pozycja cenna, rozpoczynająca serię licznych komentarzy do KPK 1983. Pozwala ona wszystkim zainteresowanym na ogólną orientację w materii prawnej normowanej w nowym Kodeksie, a nierzadko także, dzięki licznym przypisom, na poznanie podstawowych pozycji bibliograficznych, odnoszących się do aktualnych i żywo dyskutowanych zagadnień prawa kanonicznego.